

TÜRKİYE’DE MÜZECİLİK EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTELERDE KURUMLAŞMASI

Fethiye ERBAY*

Öz: 21. yüzyılda geçmiş ve geleceğin yaşam alanları olan müzelerin önemi; eğitim ve teknoloji odaklı gelişmiştir. Müzeler, araştırmaya ilham yaratan, destekleyen kurumlar olarak; koruma, araştırma ve toplumla iletişim kurma çalışmalarını sürdürürken; çağdaş uygulamalarla yeni formlar bularak değişmektedirler. Müzelerde çok yönlü öğrenme ve eğitim becerilerine odaklı yaşam boyu eğitim çalışmaları giderek önem kazanmıştır. Ziyaretçisini aktif katılımcıya dönüştüren, disiplinler arası çalışmalara yönelik müze çalışmaları; profesyonel eğitim almış müzecilere olan ihtiyacı da arttırmıştır. Bu makalede; Türkiye’de müzecilik eğitiminin özellikle 1990 sonrasında üniversitelerde kurumsallaşması ele alınacaktır. Akademik ortamlarda üniversitelerde açılan lisans ve yüksek lisans programları üzerinden araştırılacak; sorunlar ortaya konulacaktır. Özellikle müze yönetimi eğitimi çalışmalarının kuruluş süreçleri ele alınacaktır. Müze çalışmalarında; müze yönetimi konusunda insan kaynaklarının rolü de inkar edilemez. Dünyada ve ülkemizde müzelerin profesyonel eğitim almış kişilerce yönetilmeleri zorunlu olmuştur. Bu gerçekle, Türkiye’de ilk müze yönetimi yüksek lisans eğitiminin kuruluş süreçleri ve bu süreçte yürütülen tez ve proje çalışmaları müzecilik eğitimini geliştirmesi açısından önemi ele alınacaktır.

1990 öncesi müze uzmanlarının, yöneticilerinin yetişmesi alanında yürütülen akademik ve mesleki eğitim çalışmaları durağan dönem olarak tanımlanabilir. 1990 sonrası ise müzecilik alanındaki akademik ve mesleki eğitim çalışmaları dinamik olarak değişim göstermiştir. Günümüzde müze profesyonellerinin eğitimi, hizmet içi eğitim, yetişkinlerin eğitimi, müzelerde eğitim, interaktif eğitim çalışmalarının önemi de her geçen gün artmaktadır. Gelecek yıllarda müzecilik mesleğine olan ilginin daha da artması, üniversitelerde müzecilik eğitimi veren programların artmasına neden olacaktır. Ulusal ve uluslararası müze liderliği profesyonel gelişim, kariyer planlaması, stratejik yönetim, müzecilerin meslek içi hizmet eğitimleri öne çıkan konular olarak yer alacaktır. Gelecekte müzelerin değişime odaklı sürdürülebilir çalışmaları müze yönetimi alanında eğitim çalışmaları ile yön bulacaktır. Son yıllarda ülkemizde müzecilerin eğitimine yönelik açılan yüksek lisans programları; müze biliminin gelişimine verilen önemi ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: Müze Yönetimi Eğitimi, Müze Eğitimi, Üniversite Müzeleri.

* Prof. Dr.; İÜ. Müze Yönetimi Bilim Dalı Başkanı.

INSTITUTIONALIZATION OF MUSEOLOGY EDUCATION IN TURKISH UNIVERSITIES

Fethiye ERBAY*

Abstract:

The importance of museums as living spaces of the present and future has increased on educational and technological bases in the 21st century. Museums, as institutions to inspire and support researches, maintain studies on conservation, research and social communication while they are transforming with new contemporary formations. Museums have gained importance with the studies focusing on multidimensional learning and educational skills in lifelong learning. Interdisciplinary museum studies of transforming museum visitors into active participants have increased the demand on professional museologists. This transformation in museums has increased the need of professional museologists. This study discusses the institutionalization of museology education in Turkish universities after 1990. This issue is analyzed through undergraduate and graduate programs and problems are discussed. Undergraduate programs on museology in Turkey define the changing dimensions of museology programs. The foundation processes of education studies on museum management are also discussed. The role of human resources on museum management can not be denied in museum studies. Museums should also be managed by professionals in Turkey and all over the world. This will develop museology education in Turkey together with the foundation process of the first undergraduate program in museum management and thesis studies and projects on museology.

The pre-1990 period, academic and professional studies to raise museum specialists and managers can be defined as a stable era. Academic and professional museum studies have dynamically changed since 1990. Today, the importance of education of museum professionals, in service trainings, adult education, education within the museums, interactive education studies increases day by day. The interest in museology will increase in the future, and new undergraduate and graduate programs on museology education will be established as well. National and international museum leadership, professional development, career planning, strategic management, in service trainings of museologists will be included as prominent issues. In the future, sustainable and changeable museum studies will find a direction through education studies in museum management. In Turkey, recently founded graduate programs on museology show the importance given to the development of museum science.

Key words: museum management education, museology education, university education

* Prof. Dr., Istanbul University, Department of Museum Management.

Giriş

Müzeler; insanoğlunun sahip olduğu değerleri gelecek kuşaklara aktarmasında, çağdaşlarına kendini tanıtmada önemli göstergelerdir. Sanatsal ve kültürel kimliğin göstergesi olarak günümüzde müzelerin çeşitlerinin hızla artması müzecilik eğitimi mesleki tanımlar açısından geliştirmektedir. Yeniden çok disiplinli olarak tanımlanan müzecilik, 1900 yılının başında ABD ve Avrupa’da gelişen bir çalışma alanı olarak kabul görmüştür. 1920’li yılların ortalarına doğru müzecilik çalışmaları, uzmanlık ve bazı davranış kurallarını gerektiren bir meslek haline dönüşmeye başlamıştır. Bu mesleki gelişim çalışmalarında; 1906’ yılında Washington, D.C’de Amerikan Müzeler Birliği’nin, ilk ofisini kurması önemli rol oynamıştır. 1922 yılında Harvard Üniversitesi, geleceğin müze uzmanlarını, felsefe, tarih ve işletme alanlarında öğrenim görebileceği ilk ciddi müze eğitim programları başlatmıştır. Bir çok müze, iş başında uygulamalı eğitime yönelik stajyerlik programları başlatarak müzecilerin yetişmesine destek vermişlerdir. 1966 yılında Leicester Üniversitesi (İngiltere) ve 1976 yılında George Washington Üniversitesi’nde (ABD) kurulan Müzecilik Yüksek Lisans Programları, müzecilerin eğitimi alanında önde gelen kurumlar olarak çalışmalarını günümüze değin sürdürmektedirler.

Günümüzde üniversitelerde verilen “Müze Yönetim Programları” incelendiğinde çeşitli farklılıklar görülmektedir. Southern ve Salford Üniversitesi’nde, Sanat ve Müze Yönetimi programları içinde eğitim çalışmaları sürmektedir. Manchester, Leicester Üniversitesi, Greenwich Üniversitesi (İngiltere), Seton Hall Üniversitesi (New Jersey) ve Montclair State Üniversitesi (New Jersey), Reinwardt Academi (Amsterdam), South Carolina Üniversitesi’n (ABD), de Müze Yönetimi Eğitimi verilmektedir. Indiana Üniversitesi (Bloomington / ABD)’nde Müze İşletmeciliği Eğitimi sürdürülmektedir. Dünyada ve ülkemizde müzelerin profesyonel eğitim almış kişilerce yönetilmeleri zorunluluğunun ortaya çıkması, müze yönetimi konularının önemini de ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde müzecilik eğitimi alanındaki akademik gelişmeler 1990’lı yıllara dayanmaktadır. (Erbay, Sayed, 2009, s.21)

Yöntem

Çalışma tarama modelindedir. Üniversitelerdeki müzecilik çalışmalarını kapsayan ders programları incelenmiştir. Ülkemizde müzecilik eğitimi alanındaki yayınlar taranmış, verilen konferanslar araştırılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde yer alan bilgiler ve görseller, Fethiye Erbay tarafından yazılan Müzecilik Eğitiminin Gelişimi (ss:56-61, 1997); Üniversite Müzelerinin Önemi, (ss:48-53, 1999); Müzecilik Eğitiminin Kırılma Noktası; (ss.20-23, 2009), adlı makalelerinden derlenmiştir. Fethiye Erbay’ın Müzelerin Personel Yönetim, Organizasyon ve Eğitimi, adlı Yüksek Lisans Tezi (1987) ile Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984-2009),

Üniversite Müzeleri (2016) ve Değişen Üniversite Müzeleri (2016) adlı kitapları ile İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programları Kataloğu (2013) kaynak alınarak hazırlanmıştır.

Türkiye de Müze Eğitiminin Temellerinin Atılma Çalışmaları

Müze çalışmalarının temeli, resmi olarak ilk kez Maarif Nezaretine gönderilen 29 Ocak 1869 tarihli talimat yazısında “müzehane” teriminin kullanılması ile atılmıştır. Aynı yıl Müzehane, Müzehane-i Hümayun ya da Müze-i Hümayun tanımları kullanılmıştır. 8 Temmuz 1869 tarihinde Müze-i Hümayun’un başına Edward Goold’un müdür olarak atanması ile devam etmiştir.1845 yılında Aya İrini’nin Avlusunda Ahmed Fethi Paşa’nın gayretiyle açılan ve bugünkü Arkeoloji Müzesi’nin temeli olan Müze-i Hümayun’un resmi olarak açılması ile sürmüştür. 1872 yılında Müze-i Hümayun’a müdür olarak atanan Alman Phillip Anton Dethier döneminde müzeciliğimiz koleksiyonları toplama, arşivleme çalışmaları eğitim odaklı olmuştur. Dr. Dethier 1873 yılında Viyana Milletlerarası Sergisi için hazırladığı “der Bosphor Und Constantinopel” isimli yayını müzecilik literatürüne kazandırmıştır. (Bu yayını 1993 yılında Türkçe’ye “Boğaziçi ve İstanbul” adı ile çevrilerek yayınlanmıştır). Dr. Dethier ilk kez arkeoloji ve müzecilik alanında uzmanların yetiştirileceği bir okulun gerekliliğini savunarak, müzecilik alanında öğrenim yapacak bir okul kurulması çalışmalarını başlatmıştır. (Yücel,1999)

Bu ilk müzecilik okulunu kurma çalışmalarını Fehim Kuruloğlu; “Osmanlı Devleti’nde Müzecilik” adlı makalesinde; Yabancıların yaptıkları kazılarda çıkan eserleri inceleyerek, onarımını yapacak ve kazı araştırmalarını yönetecek elemanlar yetiştirecek bu okula ait bilgiler 1874 yılında gazetelerde yer almıştır. Galatasaray Sultanisi’nden Fransızca, Latince ve Rumca öğrenerek mezun olmuş öğrenciler arasından 10’u bu okulda iki yıl süre ile özel öğrenim verilmesi amaçlanmıştır. Nümizmatik, alçı-kopya alma, fotoğrafçılık dersleri okutulacaktır. Okulun müdürlüğünü Dethier yapacaktır ve öğrenciler ayda 200 kuruş maaş alacaklardır. Okulun adının İzzediniye olacağı ve yıllık 90 bin kuruş ödenek istendiğini belirtilmiştir. 1877 yılında Sultan Abdülaziz tarafından kuruluş onayı çıkan bu müzecilik okulu maalesef eğitim-öğretime başlama şansı bulamamıştır” (Kuruloğlu, 2010).

Bu okulun o yıllarda eğitime başlamamış olması ülkemiz müzecilik eğitimi için büyük kayıptır. Dr. Dethier’in (1852-1881) bugünkü Arkeoloji Müzesi bahçesinde, İzzediniye Müze Okulunu kurma çabası ile başlayan müzecilik eğitimi ne yazık ki kurulmadan son bulmuştur. Okulun açılması Sadrazamlık tarafından uygun görülümüşse de daha sonra bu okulun ne kadar süre öğretim yaptığı, kaç öğrencisi olduğu bilinmemektedir. Eğitim için ödenecek fiyatların çok öğrenci talebinin olmaması nedeni ile okulun açılmamış olduğu fikri yaygındır. Müze okulu fikrinin bu devirde doğması ve resmi makamlarca da benimsenmiş olması, Türk müzecilik eğitimi açısından oldukça önemli bir atılımdır.

◆ Fethiye Erbay

Osmanlı Devleti'nin uluslararası Dünya fuarları sergisine katılması müzecilik çalışmalarına temel olan diğer bir alandır. 1867 yılında Paris Dünya Fuarında Osmanlı mahallesindeki mimari yapıların inşası, Yeşil Cami, Hürrem Sultan Hamamı ve Çinili Köşk'ün replikalarının sergilenmesi; müzecilik çalışmalarımızda mimari ve sergileme kültürünün yerleşmesine neden olmuştur. 1873 yılında Viyana Dünya Fuarı'nda; III. Ahmet Çeşmesi, Hazine-i Hassa, Türk Kahvehanesi, Osmanlı Evi, Boğaziçi Yalısı, Hamam ve Türk Çarşısı olmak üzere yedi mimari yapıdan oluşan sergileme ve tanıtım kültürünün önemini ortaya çıkarmıştır. 1893 Chicago Dünya Fuarı'nda ise cami; kapalı çarşı; Türk tiyatrosu; çalışma mekanları, evler ve köşklerin, Osmanlı mimari özelliklerinin farklı ülkelerde prefabrik modellerinin oluşturulması, küresel modernleşmenin içinde gelişen müzeciliğimizin de temel çalışmalarını oluşturmuştur. Bu dünya fuarlarına katılım, kültürel mirasın sergilenmesi, yeniden mimari replikaların çıkarılması müzecilik çalışmalarına ön hazırlık aşamasıdır.

Ülkemizde ilk tarih-i tabii müzesi temelleri; Prof. Dr. Aykut Kazancıgil'in aktarımı ile; 1839 yılında Avusturyalı Dr. Charles Ambroise tarafından Mektebi Tıbbiye'de açılan botanik ve nebehat bahçesi ile atılmıştır. (Ülmen, 2008,s.2). 1906 yılında Robert Kolej'in, Boğaziçi Üniversitesi'ne devredilen Washburn Hall Binası'nın (İktisat Fakültesi) 5. ve 4. katlarında Doğal Tarih Müzesi olarak açılmıştır. 1918 yılında açılan Türkiye'nin ilk Sağlık Müzesi; salgın hastalıklara karşı halkı bilinçlendirmek amacıyla kurulmuş eğitim müzesidir. Müzede birer resim atölyesi ve mülaj atölyesinin kurulmuş olması, ilk ve orta okullarla işbirliği içinde çalışmalarını sürdürmesi, halka sağlıklı yaşam konularında eğitim vermesi müzecilik çalışmalarımız açısından büyük atılımlar arasındadır. Ne yazık ki müze bu işlevini 1960'lı yıllara doğru kaybetmiştir.

Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilanı ile eserlerin korunması, müzelerin kurulma çalışmalarını başlatması profesyonel müzecilik çalışmalarımız temellerini atmıştır.1933 yılında Üniversite reformu çerçevesinde kurulan Fen Fakülteleri, Nebatat ve Hayvanat Enstitüleri, Tıp Fakültelerinde araştırma ve uygulama alanları olarak kurulan atölyeler bugünkü bilim müzelerimize kaynak oluşturmaktadır. 1930 yılında R. Hovassenin gayretleri ile İstanbul Üniversitesi, Baltalimanı Hayvanat İstasyonu'nun bir salonunun müze olarak kullanılmış olması, 1933 yılında Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig tarafından Türkiye'de ilk İÜ. Zooloji Müzesi açılması, (DOZEM, 2002), müzecilik çalışmalarının temellerinin üniversitelerde kurumlaştığını belgelemektedir. Bu eğitim kurumlarındaki botanik ve hayvanat bahçelerinin, atölyelerinin ve müzelerin araştırma odaklı müzecilik çalışmaları bugünden farklı sergileme ve belgeleme anlayışı ile koleksiyon toplamaya yönelik eser odaklı çalışmalar olarak sürmüştür. Sergi mekanlarında çalışmalarını sürdüren bu eğitim müzeleri önceleri koleksiyon oluşturma ve mesleki uzmanlık açısından yabancı uzmanlardan yararlanarak beslenmiştir. Daha sonra bu müzelerin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmaları burada görevlendirilecek uzman kişilerin kadrolarının bu bakanlık tarafından görevlendirilmesi müzecilik çalışmalarına mesleki yeterlilik açısından öncü olmuştur. 1938-1950 yılları arasında Kül-

türel mirasın korunması çalışmalarının öne çıkması ile ülke çapında tarihi binaların restorasyonu ağırlıklı müzecilik çalışmaları sürmüştür.

1950 yılında Avrupa'da ICOM ve UNESCO' nun müzelerde eğitimin rolünü öne çıkaran çalışmaları, ülkemiz müzecilik çalışmalarını da etkilemiştir.

1961 yılında, 7. Milli Eğitim Şurası'na sunulan Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporu'nda; "Müzelerimizin birer eğitim ve ilim merkezi haline gelebilmesi için müzeciliğin meslek haline getirilmelidir. Müzelerde çalışacak personelin üniversite yolu ile müzelere gelmesi ve müzecilik branşlarından birinde öğrenimini yapmış olması lazumlu ve davanın kazanılması için zaruridir" sözleri müzecilik eğitiminin önemini geç de olsa gündeme getirmiş fakat oda yeterli olmamıştır . (Erbay, Sayed, 2009, s.22)

1962-1968 yılları arasında ODTÜ'nin arazisi içinde ve Ankara Ovası'nda bulunan ören yerlerinin, kazı çalışmalarında elde edilen buluntuların korunması ve sergilenmesi amacıyla, Prof. Dr. Kemal Kurdaş'ın üniversite bünyesinde bir müze kurulması düşüncesi, 1969 yılında gerçekleştirilmiştir. 1984 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ODTÜ ortaklığı ile Folklor Açık Hava Müzeleri'nin Kurulma İmkânları Sempozyumu düzenlenmesi müzecilik çalışmalarını akademik ortama taşınmıştır.

1972 yılında, Kültür Bakanlığı'nın kurulması ve müzelerin bu bakanlığa bağlanarak, müzelerin yönetiminin merkezi çatı altında toplanarak çalışmalarını sürdürmüştür. 1982 yılında I.Milli Kültür Şurası'nda "müzedede eğitim" önemi ve büyük müzelerde çocuk bölümleri kurulması önerileri ortaya atılmıştır.

Ülkemizde müzecilik çalışmaları 1983 yılında yapılan yasal düzenlemeler ile yeniden tanımlanmıştır. 21.7.1983 tarihinde Resmi Gazetede 2863 sayı ile yayınlanan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu müzecilik çalışmalarının yeniden değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. 23.10.1983 tarihinde Resmi Gazetede 18200 sayı ile yayınlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müzesi Yönetmeliği'nin 3. Bölümünde" Eğitim Müzesi Müdürlüğü Personelinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları tanımlansa da; mesleki yeterlilikleri ve eğitim konularına değinilmemiştir. (18200 sayılı Yönetmelik, 1983).

22.01.1984 tarihinde resmi gazetede 18289 sayı ile yayınlanan **Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik Özel Müze Kurma Hakkı** verilmesi ülkemiz müzecilik çalışmalarını değiştirmiştir. Bu özel müzecilik yönetmeliği ile açılan özel müzeler rekabet ortamında yeni olanaklar ve beklentiler yaratarak, müzecilik çalışmalarını farklı boyutlara çıkarmıştır. Ekim 1986 tarihinde Resmi Gazetede 2218 sayı ile yayınlanan *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Müzeleri Yönergesi'nde* ise müze çalışanlarının eğitimi tanımlanmamıştır.

30.04.1990 tarih ve Resmi Gazetede 1578 sayı ile yayınlanan *Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği* Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı müzelerin

◆ Fethiye Erbay

görevlerini, işleyişini, personelin nitelikleri ile görevleri belirtmiş olsa da, ihtiyaç duyulan mesleki tanımlamalara rastlanmamıştır. (1578 Sayılı Yönetmelik, 1990)

1980-1990 yılları arasında üniversite ve fakülterde, “Müzecilik, Müze ve Eğitim” semineri ve konferansları ile müzecilik çalışmaları sorgulanmaya başlamıştır. 1990 yılından önce müzelerimiz kurumsal gelişmelerini koleksiyon çeşitliliği üzerinden sürdürülmüştür. Üniversitelerde sanat tarihi ve arkeoloji eğitimi alan, bu bölümleri bitiren kişiler müzelerde görev almışlardır. 1990 sonrası müzecilik çalışmaları koleksiyon odaklı çalışmalar yerine ziyaretçi ve eğitim odaklı olarak gelişmiştir. Ziyaretçi eğitimi ister istemez müzecilerin mesleki yeterlilikleri, uzmanlık eğitimleri, müze profesyonellerinin eğitimi, hizmet içi eğitim, kariyer eğitimi gibi müzecilerin mesleki alanda yetişmelerine yönelik değişmiştir.

1990 Sonrası Türkiye de Müze Eğitiminin Üniversite Düzeyinde Gelişmesi;

Ülkemizde özel müzelerin sayılarının giderek çoğalması ve kurumlar arası rekabet ortamı yaratması, müze eğitimine olan talebi arttırmıştır. Bu talep karşısında 1989 yılından itibaren ülkemizde müzecilik eğitimi alanında üniversitelerde 4 yıllık lisans ve yüksek lisans eğitim programlarının kurulma çalışmaları da hızlanmıştır. 1989 yılından sonra müzecilik eğitimi üniversitelerin birkaç bölümde okutulan seçmeli ders statüsünden çıkarak, müzecilik eğitimi yüksek lisans programlarının açılması ile bilimsel boyuta taşınmıştır. Müzelerde görev alacak müze uzmanlarının akademik ortamda üniversitelerde yetişmesi ile mesleki düzeyde kurumlaşarak gelişmiştir.

Ülkemizde 1984 yılında ilk kez müzelerin yönetimi alanında akademik çalışmaların temeli Fethiye Erbay’ın “Müzelerin Personel Yönetim, Organizasyon ve Eğitimi” adlı yüksek lisans tez çalışması ile atılmıştır. 1992 yılında “Çağdaş Müze İşletmeciliğinde Planlama Fonksiyonu ve Planlama Açısından Müzelerin Değerlendirilmesine Yönelik Uluslararası Bir Çalışma” adlı doktora tezi ile Uluslararası 12 ülke ve 120 müzede planlama çalışmalarına yönelik araştırmaları, bugünün çağdaş müze yönetimi ve planlaması alanındaki çalışmalara kaynak oluşturmuştur. Bu akademik çalışmalar ile müze yönetim ve organizasyon alanındaki çalışmaların planlama fonksiyonu açısından önemine dikkat çekilmiştir. Bu çalışmada, müze yönetimi çalışmalarının müzelerde yaratacağı değişimin etkisi tanımlanmaya çalışılmıştır. 1994 yılında doktora sonrası Leicester Üniversitesi Museum Management programında Kevin Moore, Gaynor Kavanagh, gibi müzecilik alanında önde gelen kitapların yazarları olan duyayen müzecilerden eğitim alma imkanı yakalaması, müzecilik eğitimi ve müzecilik çalışmalarını geliştirmiştir. Peter Bendixen, Jarno Paltenon gibi kişilerle ortak kültürel miras projelerinde yer alması, müzecilik alanındaki çalışmaları uluslar arası boyuta taşımıştır. Bu çok disiplinli 30 yıllık süreci aşan uluslararası müze yönetimi çalışmaları, ülkemiz müzelerini yönetim ve planlama alanında değişme, kurumlaşma çabaları olarak görülür. Çağdaş müze yönetimi alanında gerekli insan gücünü yetiştirme, mesleki yeterliliği geliştirme çabaları üniversitelerde müzecilik eğitiminin gelişmesine neden

olmuştur. Akademik düzeyde müzecilerin yetiştirilmesine yönelik eğitim çalışmaları, müzelerin kariyer çalışmalarını etkilemiştir.

(Fotograf 1) Leicester Üniversitesi, Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri 1994, İngiltere
(Fotograf 2) Leicester Üniversitesi, Kevin Moore, Fethiye Erbay ve Mutlu Erbay

Müzelerde Yönetim ve Çok Disiplinli Çalışmalara Eleştirel Yaklaşım (1980-1990)

1980 yılında müzelerde yönetim ve organizasyon çalışmaları kolaylıkla kabul görmemiştir. 1987 yılında ülkemizde müze yönetimi kavramına metodoloji olarak, tepkiler gündeme gelmiştir. 1980 lere kadar sanat tarihi ve arkeoloji eğitimi ağırlıklı müze idari yapılanması, kabuklarını kırarak çok disiplinli alana kayması müze uygulayıcıları ve müze araştırmacıları gruplarını oluşturmuştur. 1980 li yıllarda müzelerde yönetim çalışmaları, garip ve sevimsiz bulunmuş, kalite fikri sırf koleksiyonlar için ifade edilmiştir. Kalite personel ve ziyaretçi için gereksiz olarak kabul edilmiştir. 1990 li yıllardan sonra müze ziyaretçisi müşteriye dönüşmesi ile müşteri de müzeden hizmet talep etmeye başlamıştır. Müzecilik bu alanda hizmet sektörü haline gelmesi, müzecilik alanında profesyonel yönetime ihtiyaç duyulmuştur. Yıllardır süren klasik mü-

◆ Fethiye Erbay

zecilik sisteminde müzeler sanat tarihçi ve arkeologların dışında çok disiplin alandan kişilerin görev almasını ve alaylı müzecilik çalışmalarını değiştirmiştir. (Erbay, 2009) 2000 yılından itibaren, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dallarında zorunlu ve seçmeli ders olarak “Müze Eğitimi ve Uygulamaları” derslerinin yer alması öğretmen adaylarının da müzecilik alanına mesleki açıdan ilgi duymalarını sağlamıştır. (Buyurgan, 2006).

2000 yılında müzelerimizin depo tarzı klasik sergileme özelliklerinin değişmesi, çağdaş müze yönetim çalışmaları ile yönetim teknikleri ile bütünleşerek gelişmiştir. Müze çalışmalarının işletme yönünü kavramış olmak, yönetsel kararlar ve değerlendirmeler için yeni kriterler kullanmak, çağdaş müzecilik çalışmalarının gereğidir. 2000 yılında müze yönetim kadroları planlama çalışmaları yapmak zorunda kalmışlardır. (Erbay, 2009)

2010 yılından sonra müze yönetimi müzecilik eğitiminin kazandırdığı teorik ve pratik beceriler ile profesyonel çalışmalara dönüşmektedir. Müze çalışmaları sürdürülebilirlik, iyi işletim, yönetim ve yönetim politikasının iyi tanımlanması gereğini ortaya koymuştur. Değerlere dayalı bir vizyon geliştiren, kurum kültürü ile marka değer yaratan müzecilik çalışmaları gelişmiştir. Müzeler müşteri (ziyaretçi) odaklı ve yüksek performanslı çalışma anlayışı yaratan çalışmaları ile gelecekte daha da başarılı olacaklardır. Gelişmekte olan ülkemizde hala üstünde fazla durulmayan müze yönetimi konusunda insan kaynaklarının rolü de inkar edilemez. Bu gerçeğe, müze yöneticileri karşılaştıkları sorunları, yönetim çalışmalarıyla çözüme ulaştırılması eğitim odaklı olacaktır. Müze yönetimi kurumun beyni olsa da müzede kariyer olanakları çok sınırlıdır. Ödül sistemi müzelerde yetersiz işlemektedir. İnsan kaynaklarına stratejik önem vermeyen müzeler yakın bir gelecekte bunun olumsuz sonuçlarına da katlanmak zorunda kalacaklardır. Dünyada giderek büyüyen ekonomik yarış, işletmeler arası acımasız rekabet, kuşak farkı ve teknoloji alanındaki değişimler, müzeleride etkileyecektir Bu zor koşullarda müzelerin en büyük silahı; malzeme, enerji, ne de makinadır. En güçlü silah insan kaynağıdır. Müzeler mesleki açıdan yeterli, yüksek performanslı çalışanları müzeye çektiğinde, onlarla çalıştığında ziyaretçi memnuniyeti ve yüksek verim sağlanacaktır. İnsan kaynağını doğru zamanda, doğru yerde, doğru biçimde kullanan müzeler bu yarıştan başarılı çıkacaklardır. (Erbay,Sayed, 2009.s.22)

I- Üniversitelerde Lisans Düzeyinde Müzecilik Eğitiminin Gelişmesi

21. yy da toplumsal yapıdaki teknoloji odaklı hızlı değişim, müze çalışmalarında profesyonel müzecilik eğitimi almış kişilere olan talebi arttırmıştır. Giderek de artırmaktadır. Bu talep artışı müzelerin profesyonel iş tanımları yapmalarına ve disiplinler arası işbirliğine de yeni imkanlar yaratmıştır. Türkiye de müzecilik eğitimi öncelikle üniversitelerde müzeci yetiştirmeye yönelik kişisel gayretlerle gelişmiştir.

• 1990 yılında Boğaziçi Üniversitesi’nde Fethiye Erbay tarafından program içerikleri hazırlanıp, Müzecilik Bölümü kurulmak istenmiş, ama gerçekleşmemiştir. 1989 yılından 2009 yılına kadar da Yıldız Teknik Üniversitesi, Müzecilik Yüksek lisans prog-

ramında müze yönetimi dersleri verilerek, müze eğitim çalışmaları akademik düzeyde yürütülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar ancak 2009 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi'nde akademik platforma gelişim imkanı bulabilmiştir.

- 2009 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nden İstanbul Üniversitesine müzecilik eğitimini kurumlaştırmak, lisans ve yüksek lisans programlarını açmak, müzeler kurmak üzere Fethiye Erbay'ın görevlendirilmesi müzecilik eğitimini farklı platforma oturtmuştur. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde 4 yıllık *Müzecilik Bölümü Lisans Programı* Prof. Dr. Fethiye Erbay tarafından hazırlanarak 10 Haziran 2009 tarihinde YÖK'e sunulmuştur. 23 Eylül 2009 tarihinde YÖK tarafından onaylanmıştır. 2009 da kurulan Müzecilik Bölümü Lisans Programına henüz öğrenci alınmamıştır.

- 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi bünyesinde Sanat Tarihi Programı açılmış ve 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında bu Bölümün adı Sanat Tarihi ve Müzecilik olarak değiştirilmiştir. 2006 yılında Prof. Dr. Filiz Yenişehrlioğlu'nun gayretleri ile Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi içinde 4 yıllık *Sanat Tarihi ve Müzecilik Bölümü* açma çalışmaları 2007 yılında gerçekleşmiştir. 2007 yılından 2009 yılına kadar öğrenci alınıp, eğitim çalışmaları yürütülmüştür. 2013 yılından sonra bölümde yüksek lisans eğitimi vermeye başlamıştır.

- 2007 yılında Prof. Dr. Nevzat Çevik tarafından Akdeniz Üniversitesi'nde *Müzecilik Bölümü* lisans düzeyinde kurulmuş, olsa da henüz eğitime başlamamıştır.

- 2010 yılında Prof. Dr. Remzi Yağcı Doç. Dr. Melih Tınal (Tarih Bölümü), Yrd. Doç. Dr. Sema Gündüz Küskü, Yrd. Doç. Dr. Urungu Akgül tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesine bağlı olarak *Müzecilik Bölümü* kurulmuştur. 2014-2015 eğitim öğretim yılından itibaren lisans programına öğrenci alınmaya başlanmıştır.

- 2014 yılında Prof. Dr. Ayşe İlhan Çakır tarafından Ankara Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı olarak Müzecilik Bölümü kurulmuştur.

1990 yılından itibaren ülkemizde müzecilik eğitiminin kurumlaşması alanında pek çok akademisyenin özveriyle çalışması ile gelişim göstermiştir. 2010 yılında sonra müzecilik alanında üniversitelerde oluşturulan ders programlarındaki artışa rağmen müzecilik eğitimi veren üniversitelerin sayıları çok azdır. Ülkemizin her karış alanı tarihi eserlerle dolu, zengin tarihsel geçmişe sahip bir ülke olarak 10'un altında olan bu eğitim kurumlarının sayısı, müzecileri yetiştirme konusunda çok yetersiz kaldığımızı göstermektedir. (Erbay, Sayed, 2009, s.23)

Ülkemizde müzecilik eğitimine geç başlamamız pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Müzecilik eğitimini amaçlanan üst düzeylere çıkarılmasında, akademik kadro olmaması, bu alanda yetişmiş uzman kadroların bulunmaması, mesleki tanımlamaların yeterince yapılamaması gibi sorunlar müzecilik eğitiminin gelişiminde etkili olmuştur. Müzecilik eğitiminin lisans düzeyinde yaşanan sorunlara rağmen özellikle son 10 yılda ülkemizde müzecilik eğitimi bir çe-

◆ Fethiye Erbay

kim noktası olmaya başlamış ve artan talep doğrultusunda yüksek lisans düzeyinde profesyonel müze eğitimi veren üniversitelerin sayıları hızla artmıştır.

II- Üniversitelerde Yüksel Lisans Düzeyinde Eğitimin Gelişmesi

• Ülkemiz açısından müzecilik eğitimi yüksek lisans düzeyinde ilk olarak 1989 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak, Prof. Dr. Tomur Atagök'ün önderliğinde *Müzecilik Yüksek Lisans Programı* kurulmuştur. Yüksek lisans eğitimin sürdürmektedir.

• 1995 yılında Bilkent Üniversitesi'nde *Müzecilik Yüksek Lisans Programı* açılrsa da çalışmalarını günümüze kadar sürdürmemiştir.

• Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde; 8 Temmuz 1997 tarihinde Müze Eğitimi Anabilim Dalı'nın kurulması Prof. Dr. Bekir Onur'un çalışmaları ile gerçekleşmiştir. Bekir Onur, 3 yıl süre ile kurucu başkanlığı görevini sürdürmüştür. Müze Eğitim Yüksek Lisans Programının adı 2012 yılında değişmiş, Disiplinler arası Müze Eğitimi adı ile Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans Programı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. 2007 yılından itibaren Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Başkanlığını Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan yürütmektedir. Yüksek lisans eğitimin sürdürmektedir.

• 2009 yılında Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Müzecilik Yüksek Lisansı* Prof. Dr. Nevzat Çevik önderliğinde kurulmuştur. Yüksek lisans eğitimi sürdürmektedir.

• Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak *Sanat Tarihi ve Müzecilik Yüksek Lisans Programı* 2013 yılında kurulmuştur. 2013 yılından bu güne *Sanat Tarihi ve Müzecilik Yüksek Lisans Programı* Prof. Dr. Billur Tekkök başkanlığında Tezli ve Tezsiz programları olarak eğitim vermektedir.

• T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi; *Sanat Tarihi Anabilim Dalı Müzecilik Programı*; Prof. Dr. Zeynep İnankur tarafından 2009 yılında kurulmuştur. Yüksek Lisans eğitimin sürdürmektedir.

• Dokuz Eylül Üniversitesi, *Müzecilik Yüksek Lisansı Programı* Prof. Dr. Remzi Yağcı, Doç. Dr. Melih Tinal (Tarih Bölümü), Yrd. Doç. Dr. Sema Gündüz Küskü, Yrd. Doç Dr. Urungu Akgül tarafından açılmıştır. 2015 yılından itibaren öğrenci olarak eğitimi sürdürmektedir.

III-Müze Yönetimi Yüksek Lisans Eğitiminin Gelişmesi

Globalleşme sürecinin yaşandığı ve rekabetin gittikçe arttığı günümüzde, karmaşık ekonomik süreçleri anlayabilecek ve değerlendirebilecek profesyonel düzeyde müzecilerin yetişmelerine ihtiyaç vardır. Müze yönetiminin temel unsurları, birden çok kişinin ayrı ayrı yapamayacakları bir işi, birlikte yapmak üzere güçlerini bir araya getirme çabaları olarak ortaya çıkmaktadır. Yönetimde etkenliği bilinen malzeme,

makina, para, yer, zaman vb. unsurlar ne derece mükemmel olurlarsa olsunlar, bunlar arasındaki rasyonel ilişki, yine insan aracılığı ile kurulmakta ve yürütülmektedir. Müzeciliğin hizmet sektörü haline gelmesi, müzelerde rekabetin artması, müze yönetimi alanındaki çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

1- Bu amaçla Türkiye'de ilk olarak İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü *Müze Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı* 9 Temmuz 2009 tarihinde Prof. Dr. Fethiye Erbay'ın kurucu başkanlığında YOK'e önerilmiştir. Müzelerde çalışanların mesleki gelişimlerine destek olmak, kariyer planlamalarına katkıda bulunmak amacı ile 7 Eylül 2009 tarihinde yüksek lisans eğitimine başlanmıştır.

Müzelerde çalışanlara ve çalışmak isteyenlere, ulusal ve uluslararası alanda mesleki gelişimlerine cevap verecek düzeyde eğitim çalışmaları sunulmaktadır. Müze yönetiminin gelişimi için sergileme, eğitim, halkla ilişkiler, iletişim, yönetim, mevzuat, belgeleme, koleksiyon geliştirme, iş güvenliği, yenileşme, sürdürülebilirlik, dijital müzecilik alanlarında iş gücünü oluşturacak uzmanlaşmış müzecilerin yetiştirilmesine yönelik çok yönlü, disiplinle arası eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Çağdaş müze yönetiminde yönetim alanı yanında, sanat ve tasarım alanında malzemeye ya da esere yönelik yenilikçi ve değişime duyarlı eğitim verilmektedir.

(Fotograf 3) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri 2010

(Fotograf 4) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri 2012

◆ Fethiye Erbay

2- İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Fethiye Erbay kurucu başkanlığında *Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans Anabilim Dalı Uzaktan Eğitim Programı* olarak 30 Haziran 2011 tarihinde eğitime başlamıştır. Eğitim çalışmaları hızla değişen kentleşme sonucunda, kültürel mirasın geleceğe aktarılmasında ağırlıklı olarak koruma ve yönetim çalışmalarını kapsamaktadır. Kültürel miras alanlarının yönetimi; kültürel, kentsel ve arkeolojik mirasın korunması, yeniden işlev kazandırılmasına yönelik çalışmaları, günümüz çalışmaları ile değerlendirmektedir. Kültür ve turizm sektörü içinde etkin rol oynayan müzelerde çalışanlara, mesleki gelişimlerine destek eğitim programları sunulmaktadır. Bu eğitim programlarında aday müzeciler; Türkiye'nin ve dünyanın kültürel mirasını tanıyıp, değerlendirerek, gelecek kuşaklara sağlıklı biçimde aktarılacak bilgi ve beceriyle donatılmaktadır. Türkiye'de kültürel miras alanlarının yönetiminin bilimsel bir disiplin olarak kabul edilmesini sağlayacak çalışmalar yürütülmektedir.

(Fotograf 5) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri Proje Çalışmaları,2012

(Fotograf 6) İÜ. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencileri Proje Çalışmaları,2014

3- İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Müze Yönetimi Tezsiz II. Öğretim Yüksek Lisans Programı* 16 Ocak 2012 tarihinde Prof. Dr. Fethiye Erbay kurucu başkanlığında eğitime başlamıştır. Eğitim çerçevesi geleceğin mesleği olan müze yöneticiliği alanında çeşitli yapıdaki müzelerde görev alabilecek müze uzmanlarını yetiştirmek amacı ile II. Öğretim çalışmalarına başlamıştır.

Müze kaynaklarının işlevlendirilmesi, müzelerin yönetim ve organizasyon farklılıklarının tanımlanması, çağdaş müzecilik çalışmalarında etkili olmaktadır. İletişim, finans, eğitim, koleksiyon, mimari planlama süreçlerinin geliştirilmesi, kariyer planlaması, müzelerin kurumlaştırılmasının projelendirilmesi, proje yönetimi çağdaş müzecilik çalışmaları arasında yer alır. Müze mimarisi ve tasarımında sergileme ve sunum teknikleri, teknolojiye odaklı, sürekli değişim gösterir. Müzelerde ziyaretçilere yönelik sunum teknikleri, hikaye anlatıcılığı, kot yazılımı, drama, çeşitli eğitim etkinlikleri ile ziyaretçi deneyimlerinin geliştirilmesi hedeflenir. Koleksiyon gösterim ve yorumlama politikası, kuratörlük çalışmaları, sergileme ve tasarım ilkeleri müzelerin sergileme kültürünü değiştirmiştir.

İstanbul Üniversitesi'nde yürütülen Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı, müzelerin üst düzey yönetim kadroları için yönetsel problemleri çözebilen, profesyonel ilişkiler geliştirebilen, disiplinler arası çalışmalara açık, deneyselliği ve yaratıcılığı gelişmiş; yeni teknolojileri kullanabilen kültürel varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi konularında duyarlı ve etik bilince sahip yöneticiler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Müze çalışmalarında karşılaşılabilecek problemleri çözmek, müzeler arası profesyonel ilişki kurmak, disiplinler arası uygulamaya açık, deneyselliği yaratıcılığı geliştirici çalışmalar yürütmek eğitim programının amaçlarındandır. Bu eğitim çalışmaları ile üniversitelerin farklı disiplinlerinden gelen öğrencilere yüksek lisans düzeyinde, müzecilik alanında mesleki yeterlilik kazandırmaktadır. İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı'nın hedefleri arasında; Türkiye'de müze yönetiminin bilimsel bir disiplin olarak kabul edilmesinde öncü olmaktır. Müzelerde çalışanların mesleki gelişimlerine destek olmak, kariyer planlamalarına katkıda bulunmaktadır. Müzelerde çalışanlara, ulusal ve uluslararası alanda mesleki gelişimlerine cevap verecek bir eğitim programı sunmaktır. Müze Yönetimi Bilim Dalı yürüttüğü tez ve proje çalışmalarını ile müzecilik çalışmalarına akademik alanda katkı sağlamaktadırlar.

İÜ. Müze Yönetimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez Çalışmaları

1. Dede, Ebru, (2012), *Türkiye'de Modern Sanatın Gelişiminin Sanat Müzelerine Etkisi*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı; Doç. Dr. Mutlu Erbay

2. Korkma, Sevda, (2013), *Spor Müzelerinin İşlevleri Ve Bir Spor Müzesi Taslağının Yönetsel Açından Oluşturulması*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Prof. Dr. Fethiye Erbay

◆ Fethiye Erbay

3. Şahin, Barış Gün, (2015),*Tasarım Müzeleri ve Koleksiyonlarının Çağdaş Müzecilik Kapsamında İncelenmesi: Türkiye İçin Bir Model Çalışması*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Prof. Dr. Sehban Kartal

4. İsmi, Hülya, (2015).*Edebiyat Tarihimizde İstanbul Sanatçı Müzelerinin Gelişimi*, İÜ. Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Doç. Dr. Mutlu Erbay

5. Sekmen Bican, Evrim; (2015).*Evrım, Çağdaş Sanat Müzeleri Ve Medya İlişkisi: Ulusal Basında Müze Haberlerinin Analizi*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Prof. Dr. Aysel Aziz

6. Demir Doğan, Derya, (2015) .*Restorasyon Ve Konservasyon Laboratuvarlarının Koruma Politikasında Önemi Ve Etkisi*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi;Tez danışmanı Prof. Dr. Sehban Kartal

7. Erbay, Cem Onur; (2016) *Bilişim Çağının Müzecilik Çalışmalarına Etkileri*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi;Tez danışmanı; Prof. Dr. Şebnem Arıkboğa,

8. Çakır, Nurullah, (2016) *Türkiye’de Müzecilik Belleğinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Araştırılması*, İÜ.Sosyal Bilimler Enst. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Tezi;Tez danışmanı Prof. Dr. Fethiye Erbay

9. Gündüz, Yeter, (2016) *Kültürel Miras Açısından İnanç Turizmi*; İ.Sosyal Bilimler Enst. Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Yüksek Lisans Tezi; Tez danışmanı Prof. Dr. Fethiye Erbay

İ.Ü. Müze Yönetimi Bilim Dalı Proje Çalışmaları

1. Atalay, Deniz,(2014) *Müze Kütüphaneleri, Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi Örneği*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

2. Topkaya, Başak, ,(2014) *Sanatçı Müzeleri*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

3. Çakıroğlu, İlknur, ,(2014) *İstanbul’da Bir Musiki Müzesinin Kurulmasının Gereklileri ve Önemi*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

4. Muhcu, Damla, ,(2014) *Açık hava Müzeleri*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

5. Köksüz, Ümran, (2015) *Yeşil Müzeler*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

6. Baykan, Zeynep, (2015) *Müzelerde Çocuklara Yönelik Eğitimin Uluslar Arası Karşılaştırılması*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

7. Öztürk, Mustafa, (2016) *Koleksiyonerliğin Gelişiminin Müzeler Etkisi*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

8. İslimyeli, Oya, (2016) *Banka Müzeleri*, Danışman; Prof. Dr. Fethiye Erbay

İ.Ü. Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı, 2009 yılında kuruluşundan 2017 yılına kadar 160 öğrencisi ve 17 mezunu ile müze yönetimi çalışmalarının gelişmesini akademik ortamda sürdürmektedir. Müzelerde çağdaş yönetim teknikleri, kültürel çeşitlilik ve yönetim yaklaşımlarına etkisi ile değişmiştir. Müzelerin risk analizinin kurumsal boyutu, kurum kültüründeki yapılanması, koleksiyon gelişimi, pazarlama çalışmaları, sponsor bulma ve kaynak geliştirme müze yönetimi çalışmalarının arasındadır. Uluslararası politik güç kavramları, sosyo kültürel bileşenlerin etkisi müze yönetiminin geleceğini de değiştirmektedir. Müzelerin değişim ve gelişim stratejileri, müze kurma projeleri ve kontrol süreçleri, müzelerin projelendirilmesi, müzelerin mevcut durum analizlerinin yapılması, teknik dosyaların hazırlanması, projelerin uygulanabilirliği ve kontrolü, iş güvenliği çalışmaları, müze çalışmalarına yansımaları, müzelerin mekansal problemleri vb. gibi pek çok konu yüksek lisans eğitimi çalışmaları içinde ele alınarak incelenmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Dünyada ve ülkemizde müzelerin profesyonel eğitim almış kişilerce yönetilmeleri zorunluluğu giderek artmaktadır. Müze profesyonellerinin eğitimi, hizmet içi eğitim çalışmalarının önemi her geçen gün artmaktadır. 3-5 Mart 2017 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, III. Milli Kültür Şurası Toplantısı Kültür varlıkları Müzeler ve Arkeoloji Komisyon Raporunda; müzelerin muhakkak profesyonel kadrolarca yönetilmesi, müzede çalışacak personele hizmet içi eğitimin verilmesi, müze uzman kadrolarının eksikliğini ivedilikle giderilmesi, müzelerin eğitim kurumu olarak işlev görmesine yönelik çalışmaların geliştirilmesi, müzecilik enstitüsünün kurulması, maddeleri müzecilik çalışmalarımızın yeniden yapılandırılmasına yönelik önerileri kapsamaktadır. Yıllardır dile gelen bu öneriler; müzecilik alanında profesyonel yönetime duyulan ihtiyacın artması, müze çalışmalarının sürdürülebilir olması, müzelerin işletim modelleri ve yönetim politikalarının önemi ortaya çıkarmaktadır.

Yapılan araştırmalarda, 2017 yılında sırf Dokuz Eylül Üniversitesi lisans düzeyinde eğitim ve öğretim sürmektedir. Yüksek lisans düzeyinde; Yıldız Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Akdeniz Üniversitesi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi eğitim ve öğretimini sürdürmektedir. İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Tezli/Tezsiz Yüksek Lisans Programı, Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Yüksek Lisans Programı dersleri; yönetim ağırlık olup, müze ve kültürel miras alanlarına yönetici yetiştirme amaçlı çalışmalarını sürdürmektedir.

Günümüzde müzeler; değerlere dayalı bir vizyon geliştiren, müşteri odaklı ve yüksek performanslı bir çalışma anlayışı yaratarak, her geçen gün değişmektedir. Gelecekte daha da değişirecektir. Bu değişimle talep edilen beklentileri karşılamakta müze yönetimi zorlanacaklardır. Yeni ortaya çıkan bir meslek olarak müze yöneticiliği ülkemizin müzeleri yeni müzecilik anlayışı ile tanıştırmaktadır.

◆ Fethiye Erbay

Müzelerin geçen zaman içinde gelişmeleri ile giderek karmaşık yapıya bürünmeleri, müzecilik çalışmalarında eğitimin önem kazanmasına neden olmuştur. Bu nedenle insan kaynakları yönetiminin başarısı yüksek performanslı müze organizasyonunun amacına ulaşmasında müze eğitimi anahtar rol üstlenmektedir. Müzeleri geliştirmek için yapılması gerekenlerin çoğu müze eğitimine dayanmaktadır. Müzecilik eğitimi, özellikle müze yönetimi eğitimi lüks değil, müze ve müzecilerimiz için ülkemiz için gereklidir.

Kaynaklar

- Buyurgan, S. (2006). Müze Eğitimi, Sanat Sokağı. Sf. 22-25. Ankara: Denge Matbaası
- Demir, Zehra Sema;(2013)Türkiye’de Açık Hava Müzeleri “Açıldı” Açılıyor Açık Hava Müzelerine Yeni Bir Bakış, Millî Folklor, Yıl 25, Sayı 99 (Erişim 12 Ocak 2017) <http://millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=99&Sayfa=142>
- DOZEM; (2002); Müzelerin, Botanikve Hayvanat Bahçelerinin Toplumsal Eğitime Katkısı; İÜ Botanik Bahçelerinin 65. kuruluş yıldönümü için bilimsel toplantı kitabı, İÜ. Fen Fakültesi ve Doğal Zenginlikleri Araştırma ve Uygulama Merkezi (DOZEM) Yayını; İstanbul
- Erbay, Fethiye;(2009) Müze Yönetimini Kurumlaştırma Çabası (1984-2009),Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayını, İstanbul
- Erbay, Fethiye;(2009); Müzecilik Eğitiminin Kırılma Noktası; SAYED Kültür ve Sanat Dergisi, Sanat Yazarları ve Eleştirmenleri Derneği Yayını, sayı:2,ss.20-23, İstanbul
- Erbay, Mutlu; Yıldız Sarayı’nın 21. yy’a Hazırlanması ve Çağdaş Müzecilik Açısından İncelenmesi, İTÜ. Mimarlık Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi,1997
- Erbay, Fethiye;(2013); İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programları Kataloğu;
- Erbay, Fethiye;(1997); Müzecilik Eğitiminin Gelişimi, Anadolu Sanat Dergisi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, sayı: 6,ss:56-61, İstanbul
- Erbay, Fethiye;(1999); **Üniversite Müzelerinin Önemi**, Anadolu Sanat, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, sayı:10, ss:48-53, İstanbul
- Erbay, Fethiye ve Erbay, Mutlu; (2016); Üniversite Müzeleri, Mimarlık Vakfı Yayınları, Nisan, İstanbul
- Erbay, Fethiye ve Erbay, Mutlu; (2016); Değişen Üniversite Müzeleri, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne
- Erbay, Nuri Özer; (2014); Müzelerde İş Güvenliği Sorunsalı, Müzeler, Oyunlar Oyuncaklar ve Çocuklar; 9 Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fak. Müzecilik Böl.Yay., İzmir, ss:117-123
- İÜ.Zooloji Müzesinin Tarihçesi, (2010), (Erişim 12 Ocak 2017), <http://fen.istanbul.edu.tr/biyoloji/?p=278>

- Kaynak, Aysun (2015), Sıhhi Müze' den İstanbul Sağlık Müzesi'ne(1918-2015), Uluslararası Sanat ve Sağlık Sempozyumu Bildiri Kitabı, İstanbul Medipol Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, 20-21 Mayıs
- Kocabaş, Rezzan,(1969); Müzecilik Hareketi ve İlk Müze Okulunun Açılışı, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi XXI, 1969, s. 76.
- Kuruloğlu, Fehim;(2010); Osmanlı Devleti'nde Müzecilik,Tarih Okulu Ocak-Nisan, Sayı V1, 45-61.
- Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği, (Erişim 12 Ocak 2017), <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeligi.html>
- Timothy, Ambrose and Runyard. Sue.(1991) Forward Planning: A Handbook Of Business, Corporate And Development Planning For Museums And Galleries, Museums and Galleries Commission Press, London:
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, III. Millî Kültür Şurası Toplantısı, Kültür Varlıkları Müzeler ve Arkeoloji Komisyon Raporu; Lütfü Kırdar Kongre ve Sergi Salonu, İstanbul,(3-5 Mart 2017)
- 1578 sayılı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği,1990, (Erişim 12 Ocak 2017) <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeligi.html>
- 18200 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müzesi Yönetmeliği,1983, (Erişim 12 Ocak 2017) http://mevzuat.meb.gov.tr/html/18200_0.html (Erişim 12 Ocak 2017)
- Robert Kolej Tarihçesi; (Erişim 12 Ocak 2017), <http://webportal.robcol.k12.tr/tr/Ana-Sayfa-Haberleri/Sayfalar/150-Y%C4%B1-Sergisi.aspx>
- Ülman, Yeşim Işıl; (2008); Mekteb-i tıbbiye-i adliye-i Şahane (Galatasaray tıbbiyesi)1838-1848 Osmanlı Bankası Arşiv Ve Araştırma Merkezi Yayını, ss.1-4
- Yücel. Erdem;(1999)Türkiye'de Müzecilik , Arkeoloji Sanat Yayınları, ISBN: 9756899425